

gatóságot. És íme, a nép maga jön hozzá, minden unszolás, biztatás nélkül és egyenesen felkéri, hogy ne hagyja el őket, hanem foglalkozzék velük a hosszú téli estéken, amikor a kutya is restell ugatni az unalmas világba. De nemcsak eljönnek, hanem lámpára, rádióra is adnak össze pénzt, hogy komolyságukat megmutassák.

Magda végignézi az osztályon, ahol a gyerekek buzgón írnak az ötfilés irkába. Aztán a szekrényhez megy. Előveszi az egyik könyvet. Kikészíti, hogy este már készülhessen első népművelési előadására. S arra gondol, hogy ki volt az a jámbor lélek, aki azt merte mondani, hogy a tanyai ember nem akar tanulni és nem szereti a kultúrát?

Gyomai György

JANKÓ

I.

Bolond Jankó — néma Jankó... Így hívta mindenki, mert bolond is volt, néma is volt. Abban különbözött a többi ügyefogyott Jankótól, hogy nem a kukoricásban találta, nem rőtta napestig az utát, nem horota sem a vizet, sem a fát idegen emberek portájára — tehát nem volt a falu szegénye.

Élt az édesanyja. Módos, gazdaházban laktak: sarokház, előtte zöldre festett lóca — szembe vele az iskola... Jankó sohasem járt oda, de azért nagyon szerette azt a nagy sárga házat.

Az volt a legnagyobb öröme, ha gyülekezni kezdtek a gyerekek a harangszóra. Ilyenkor már kötéllel sem lehetett benntartani! Kiállt a kiskapuba. Feszítette a mellét s arasznnyira kihúzta a nyakát, pedig amúgy is hórihorgas legény volt. Puskások ajtaját leste. Futólépést jött mindig Andriská, az ő hátáról kapta le a csikos tarisznyát Jankó, s a maga nyakába lódította s kényeskedve lépkedett az iskolakapuig. Széles, borotvált arca ragyogott, szája a füléig szaladt. Ha a tanító úr kinn állt az ajtóban, mutatójával megbökte kis pörgekalapját; aztán mellére ütött, hátára mutatott és büszkén fordult be a tornácra, de a tanterem ajtajában visszaadta a tarisznyát a gazdájának. Be nem lépett volna egy világért sem! Ha a tanító hívta, elfutott, meg sem állt hazáig. Leült a lócára s hadonászva újságot az arrajáróknak: a! u —! e — u — u!

Anyja ki-kínézt rá. Lángost, almát nyújtott ki az összetöpörödött, szomorú öregasszony. Jankó mohón kapott utána. Nagyon szeretett enni. Jó sokáig majszolt, de aztán megint felállt, hátra tette kezét s szétvetett lábbal lépkedett az iskolaablakig. Bent énekeltek. Az ablak magas volt, de Jankó lábujjra állt s bevigyorgott. Ettől a vigyorgástól mind'g megrémültek a lányok és mindig derűs lett a fiúserég. Jankó nem törődött se az ijedelemmel, se a kacagókkal — neki az ének tetszett. . . fejbólogatva, méltóságteljesen lépegetett vissza.

Az átjárón megállt. Kocsi jött — integetett; autó jött — fenyegetett; ember jött — magyarázott az ő érthetetlen nyelvén és elkísért mindenkit 10—20 lépésre. Az ismerősök tréfáltak vele. Az idegenek rémültek tőle.

Csakhamar visszaballagott, szigorú volt az anyja, nem mert messzire menni hazulról.

Letelepedett és bambán bámult maga elé. Tizenegykor nyugtalan lett. Az órát ugyan nem ismerte, de az idő múlását megérezte s szaporán pislogott az iskola felé. Amíg sorbaálltak a gyerekek, ő a túloldaltól helyeselt, vagy a fejét csóválta. Sáros időben két-három kicsit is áthozott a kocsiút sárán; ha nem volt sár, akkor is a gyors átkelést sürgette, mert az autóktól féltett mindenkit. Csak a Juhász Jóska-t nem szívelte. Az egyszer sárgolyóval dobta meg, s a szép fekete zsinóros nadrágja piszkos lett. Ezt nem tudta megbocsátani. Amint megpillantotta a nagy kamasz fiút, mindjárt a nadrágját porolgatta, pedig már régen nincs rajta semmi folt, anyó rég tisztára keféltte, de Jankó mégis bosszúsan rázta az öklét s amint közelébe ért, nyomban üldözőbe is vette. Jóska futására megbomlott a rend. Futott a gyerekhad; Jankó keze-lába úgy csapkodott, mint egy szélmalom széthulló vitorlája. Juhász Józsi szerencséje, hogy Jankónak hamar eszébe jutott az anyja, riadt képe a kapujuk irányába fordult s aztán már nem bánta a Juhász-fiút, vágatott haza s vágtaiban majd felborította Miskát, a falu Miskáját, aki szembejött vele.

Miska ódalogva járt. Tüdővész, nyápic legényke volt, de azért még elég harsányan fújta örök nótáját: „Aludj babám, nem járok el hozzád...” Még akkor sem hagyta abba, mikor Jankó nekirohan! De a megvetésnek, lerészésnek minden változata végigcikázott aszott, finom kis arcán. Pár pillanatig farkasszemet néztek; Miska zsebredugott keze Jankóban nagy tiszteletet keltett, amit Miska elégedetten szemlélt, majd nagylelkűen Jankó felé nyújtotta a békejobbát. Jankó belecsapott a markába s fejét égne fordítva állatias hangot hallatott örömeiben — mire Miska gögösen hátrafordult és hangosan kiabálva távozott: „Eggyáltalán nem érmetes ilyen bolonddal szóba állni! Inkább nekimek a Tiszának, a Dunának, a tengernek!”

A lármára kinyílt a kis kapu s Jankó, anyja aggódo arcát megpillantva azonnal besompolygott, nem is jött ki estig. Ebéd után fát vágott. A teheneknek is ő aljazott meg, a fűtőszalmát is ő hordta be a pitarba. Fűteni azonban nem mert. A lángtól irtózott. Ennek örült anyó, legalább nem kellett tüztől félnie. A szolgáló, Sára fűtött, Jankó pedig a havat seperte az udvaron meg az utcán. A tanítóék járdáját is végigseperte, amiért a kisasszony kiadott neki az ablakon egy félig elszáradt őszirózsát. Jankó boldogan nyúlt érte... az orrához ütögette a hervadt virágot, majd visszakínálta a kisasszonynak, de abban a pillanatban, mikor a kisasszony lehajolt, már oda is tűzte Jankó a kis pörge mellé. A kisasszony nagyot kacagva megfenvegette Jankót, aki kényes diadalal kapkodta hatalmas csizmáját hazafelé, jobbkezeiben a nyírfaseprűvel hadonászva.

II.

Benn már égett a világ. Anyó pogácsát cifrázott, míg Sára a fokhagymát tisztogatta. Jankó nagy rikkantással jelezte, hogy mindent ért! Tudja, hogy disznótorhoz készülődnek. Az anyja hamar befejezte a dolgát, aztán kimagvált, szárított, csöves, piros magyarpaprikát vett le a búbos torkáról. Nagy famozsárba szórta s a mozsár száját bekötötte egy tiszta konyharuhával. Most Jankóra került a sor! Vigyorogva tűrte, hogy a szép fehér kendőt ráborítsák az orrára és megbogozzák hátul a tarkóján. Hetykén, magasra tartott fejjel követte anyót a pitarba. A faragott asztalszékre telepedett, és törte a paprikát... csak úgy döngött bele a pitar s csörömpölve

felelgetett a falon ékeskedő száz rózsás tányér, mázas korsó. Jankónak tetszett ez a muzsika s annál szaporábban járt a keze. Bezzeg prüsskölt aztán ő is, meg a Bodri is!

Másnap nem leste az iskolásokat, mert hajnalban jöttek a böllérek és ő harsány kurjantások között nézte a négy hízó pörzsölését — persze csak messziről, mert sem a füstöt, sem a lángot nem állta.

Mikor már lekanyarították a sonkákat, Sára egy nagy böllérkötőt akasztott Jankó nyakába. Hordhatta hát a töméntelen húst a nagy szózára. Az emberek eltréfáltak vele, de a húsvágáshoz nem engedték, sem a hús-örölőhöz nem volt szabad hozzányúlania. Ezért aztán ott is hagyta őket. A szín alatt közsörűkövet talált. Hajtogatta s a rokongyerekeknek magyarázta, hogy az nem késélesítő, hanem húsörölő. A gyerekek egy darabig évődtek vele, aztán előszedték kis szánkójukat és az alsó kertben nyargalásztak. Jankó is megragadta a kötelet! Repült már a szán! Nem is ment be estig.

Este a gyerekek asztalához ültették. Farkasétvággal ette a töltöttkáposztát, hurrkát, kolbászt. Egymaga többet bírt, mint a tíz gyerek együttvéve. Volt min álmélnodni a gyerekhadnak!

Vacsora után előkerült Molnár sógor harmonikája. Birkás szomszéd a csizmája talpát veregette széles jókedvében, amit hamarosan megpróbált Jankó is, de mert neki nem sikerült, hát leült a földre s úgy már odaért az ő keze is a vendégség nagy mulatságára.

*

A következő napon Jankó egyre a kolbászok körül ólálkodott. Hogy ne lábatlankodjék, anyja az utcára küldte. Éppen jókor! A tanítóékhoz vendég érkezett. Szegény vendég majd elájult, mikor az ismeretlen nyakigláb néma legény mellette termett, kicsavarta kezéből a táskát és hosszú léptekkel vitte a kerten át az előházig. Mire felocsúdott a meglepetésből, Jankó már anyónak újságolta az eseményt: á, á — á — u!!!

*

Anyó az öregbéres segítségével aggatta tele a nyitott kémény száját. Mikor az utolsó kolbász is fenn lógott, anyó megkönnyebbülten sóhajtott. Aztán menten öltözni kezdett. Hetivásár volt. Tejfelt, túrót vitt a piacra.

Bent a szobában minden gyanús dolgot eltett a fia kezeügyéből. Csak egy tál fánkot, meg egy kancsó vizet hagyott az asztalon. Máskor is így szokta.

Az utcaajtót gondosan bezárta, hogy Jankó el ne csavarogjon, de búcsúzóul még visszaszólt: „Vigyázz a házra!”

Jankó önérzetesen kihúzta magát és vigyázott.

Körül sétálta az udvart, megnézte a padlásajtót, megrázta a pincebejárót és meglegedetten bólingatott.

Belépett a pítárba. Ott megcsavarta az orrát a friss füstszag. Anyja ugyan leöntötte a füstölő fűrészpórt nagyobb biztonság okából, de azért Jankó nem nyugodott. Óvatosan piszkálta, kotorta a nagy nyitott kémény hamuját. Örült, hogy se nem süt, se nem éget. Örömeiben hármat rántott a nyakán: egyet jobbra, egyet balra, aztán felvetette a fejét s nyomban rá diadalordítás rezgettette meg a falat.

Feje felett a kolbászok sokasága!

Szimato!t. A száját tátogatta. Csettentgetett. Kezét nyújtogatva ugrált felfelé, de nem ért el egyet sem.

Forgott jobbra-balra, előre-hátra, hát a bolthajtás sötét sarkában ott a kétágú létrát

Jankó veszedelmesen vigyorgott. Megfogta a létrát. Felemelte. Letette. Újra felemelte s nagyot lódított rajta és már ott is állt a kémény alatt. A fokokat próbálgatta — addig-addig, míg egyszercsak fenn volt a tetején. Ennek megint örült. Lábát keresztül vetette a létra csúcsán s néhány percig mámorosan lovagolt, de aztán megállította lovát s egyik kezével mindjárt a kolbászerdőbe kapott. Hi! Huh! s a földhöz csapta az első vastag szálát. Erős karja egy-egy rántással szakgatta le anyó erős spárgáit és nőtt a halom a földön s fogyott, egyre fogyott a kémény tartalma. Egy, kettő, a földön termett Jankó is és most már lázasan kutatta a fekete tálas fiókjait. A legalsóban ott volt a vadonatúj húsörlő. Felszakította a szobaajtót. A sarokasztalhoz rohant. Rajta piroslott a fánk. Egy pillanatra megtántorodott. A száját nyalogatta. De aztán mégsem vett belőle. Letette a tálat is, a kancsót is a sarokpadra, a gépet pedig odasrőfoltá nagy ügyel-bajjal az asztalhoz.

Sikerült!

Feszesen kihúzta magát s mellét ütögette dicsekedve, mintha az egész falu látná diadalát. Felnyalábolt a kolbászból és aló, be vele a házba!

Ripegett, ropogott a keményre töltött vagdalmány, de Jankó izmos karja keresztülhajtotta egyiket a másik után. — Újabb nyaláb — újabb töltés... dehogy vette észre, hogy anyja megkövülten állt az ajtóban.

Anyó csak állt, állt és talán míg a világ', ott állt volna, ha Jankó széles mozdulattal neki nem rohan.

— Jankó!!!

Ebben az egy szóban minden benne volt. Jankó az ajtó mögött szűkölt, vonaglott, mint egy megvert kutya.

Anyó beszólította Sárát, aki vele jött a piacról. Az aztán jajveszékelve összecsiszította a szomszédságot, akik nekiestek sóval, paprikával, bázsinggal a kárnak, úgy, hogy az este már újra a füstön találta a kolbászokat.

Bizony sok-sok hét telt el, míg Jankó újból bele mert nézni anyja szemébe.

III.

Elmúlt a tél — el a tavasz is. Megjött a munka dandárja. Minden épkezláb ember a kaszát suhogtatta, minden lány a markot verte s minden asszony, aki már nem bírta a nap hevét, a bogrács mellett sürgölődött.

Anyónak is ki kellett mennie a tanyára. Napokhosszat nem jöhetett haza, mert övé volt a főzés gondja. A veje meg a lánya nyakig jártak a dologban.

Szegény Jankó nagyon árva volt otthon — egyedül. A szomszéd Mária nénire bízta. Az csendes öreg volt. Reggeltől-estig zsákot foltozott s azon bizony nem sok néznivalót talált Jankó. Anyó mégis otthon hagyta. Aratás idején nem engedte a tanyára, mert minden ember-munkába beleártotta magát s az öregasszony nem nézhette a próbálkozását sem... mindig attól iszonyodott, hogy kárt tesz magában.

Imre bátyja haza-hazajött a faluba: törött kerék, tengelyjavítás gyakori aratáskor.

Jankó nyitotta és csukta a nagykaput.

Igen-igen vágyott kifelé, hát egyszer felült a szekérre a bátyja helyére, míg az a zsákokat szedte össze a kamrában.

Imre kérlelte, fenyegette, s mikor se szép szó, se ijesztés nem használt, megcsapta az ostorral. Jankó felhördült. Veréshez nem szokott... leszállt, de az öklét rázta...

Bátyja nem sokat törődött már vele; a lovak közé csapott s a két hároméves csikó ágaskodva vágatott ki a nyitott kapun. Vissza se nézett. Nem látta hát, mint lohol utána Jankó a júliusi porban. Pedig rohant hanyatt-homlok előre. A por belepte veritékes arcát, melle el-elfúlt, de csak akkor állt meg, mikor a talpában erős szúrást érzett. Csúf szerbtövis volt. Le kellett ülnie, hogy kivegye...

Sokáig babrált a tövissel... Végre kihúzta! Most már megtörülhette izzadt homlokát s leverhette a vastag porréteget szép fehér, bő gatyájáról, kék kötőjéről! A kis pörge kalapját is lerázta — így tanulta anyjától.

Eszébe jutott a kocsí. Körülnézett. Már sehol sem látta.

Nagy lökésekkel, karlóbálással ismét nekieredt a távolságnak. Futott — futott... A letarolt búzatáblák, keresztek, zöld kukoricák szaladtak a falu felé — ő meg a tanya felé... bár az még sehol sem látszott.

Sokáig szaladt. Egyszer mégis csak elérte az egyenes út végét. Az egyenes út vége kereszt volt.

Megállt. Karját kitárta... összezárta... tenyerét ki- és befordította: E — u! e — u! u!

Két kis kondásgyerek kuncogott a kökénybokor mögött, de kibújni egy sem mert. Félték a hatalmas félkegyelműtől.

Jankó arca piros volt s az apró, fekete szeme szokatlanul égett, s mint-hogy senki sem bízatta, ő kezdett balra mutogatni: ő! ü! Ő! ő! u!!! és futásnak eredt abba az irányba.

Itt-ott gép búgott már. Jankó utánzó mozdulattal még gyorsabban haladt előre, de csak nem jutott ismerős tájra. Egy-egy magasra rakott szerkétetéről leküldött a gazda: „Hová lesz, ecsém?” E! U! e! u! u! s nyargalt tovább... Futhatott... Senki sem ismerte azon a tájon.

IV.

Egy tanya mellett megállt. Rácsos kerítése, nagy eperfája olyan volt, mint az övéké és Jankó már örömvakkantásait hallatta — a komondor azonban örült iramban rontott felé s ő ebből megértette, hogy rossz helyen jár... az ő kutyájuk a kezét szokta nyalogatni... Irtózva szedte lábait... Meg sem állt, míg el nem érte a sötétzöld kis tölgyerdőt. Régi, urasági erdő maradványa volt az — Jankó lerogyott az első fa tövébe.

Jól esett neki az árnyék, az ülés, a csend. Kalapját maga mellé tette s tenyerével törölgette az orcáját; aztán belenyúlt a lájbizsébebe, de nem talált zsebkendőt benne, hanem egy darab kenyeret s egy nyári pirosalmát... Szép piros volt. A kis kertjükben termett. Szája a füle felé szaladt, mikor szagolgatta, nézegette az almát. Forgatta, mutogatta, mintha valakit csalogatna véle — majd nagyhirtelen elrejtette. A kenyeret azonban megette. Sokáig ült ott. Mikor felállt, kezét hátratéve, széles léptekkel indult az erdőbe.

A nap lefelé sietett, de ő azzal nem törődött. Neki az erdő új volt! Olyat még schasem látott... Karját felfelé nyújtogatva csodálta a fák magasságát: ál el al ál...

Közben fácán röppent hangos dűrrenéssel. Jankó oldalt ugrott... de aztán látta, hogy madár, fényes, ragyogó tollú... előrenyújtott kezekkel nyomába eredt!

A madár eltűnt. A nap is. Hirtelen sötétedett az erdő — s minthogy a fácánnal az utat is elvesztette, most már nem tudta: merre? — Vadállati hörgés szakadt fel megzaklatott kebléből... de csak a madarak remegtek meg, csak az erdő vadjai menekültek... embernek nyoma sincs alföldi erdőben csépléskor.

Tapogatózva vánszorgott egyik fától a másikig s a falevelek között örömmel pillantotta meg a hold tele tányérját. E — ü! e — ü! ü — ü!!! — mutogatott az egyetlen ismerős felé s az nyájasan bízta mindaddig, míg egy hirtelen feljött sötét felleg eltakarta. Jankó arcára kiült a rémület. Torkaszakadtából ordított s minden erejével igyekezett az erdőből ki!

A fák recsegetek, ropogtak, hajladoztak. Az ég zengett és minduntalan csapkodott az istennyila. Jankó kétségbeesve támolygott egy vén fa tövéig s ott arccal zuhant be a fa embernői odvába. Fogá vacogott. Egész testében remegett. Mind összebb-összebb kucorodott... Így nyomta el az álom.

V.

Anyó nagyon nyugtalan lett, mikor veje elbeszélte, hogy Jankót leszállította a kocsirol.

Jól ismerte szegény fiát. Tudta, hogy kevés kívánsága van a szerencsétlen nagy gyereknek, de ha van, azt nem lehet ostonnal kicsapni a fejéből.

Minden szabad percében az utat kémlelte. Vacsorához sem ült a többiek közé, pedig alig állt már a lábán.

A gyerekei fejcsóválva mondogatták: „Ú rontja. Ú rontotta mindig. Meglássa, mi véget ér!”

Este lett. Erősen borult. Az öregasszonynak nem volt tovább maradása. Fogatott. Veje dühös lett — oda se nézett. Az öreg béres a két öreg igást fogta be... azok jobban állják a vihart.

A harmadik dűlőnél nagy porfelhő zúdult rájuk, alig tudtak előbbre jutni. Hatalmas villámcsapásoktól remegett ég, föld... Remegett a vergődő szívű anya is. Minden ingó árnyban a fiát sejtette s oda-oda kapott a gyp-lőhöz. Az öregbéres nyugtatta: „Otthon van az, az ágyban!”

Anyó keze összekulcsolódott s ajka reszketve súgta: „Ámen...”

Aztán maga elé meredten bámult. Nem izgatta már sem a süketítő dörgés, sem a vakító villám, sem a zúgó zápor. A dűlőket számlálta, a kanyarodókat leste... tizet harangoztak, mikor helybe értek.

Mári néninél kellett zörgetni. Kis mécsese mellett fenn virrasztott s szapora léptekkel jött nyitni a zörgetőknek.

— Hol a fiam? — rivalt rá anyó.

Mári néniben megfagyott a vér...

— Jankó? Kiment Imre után a tanyára! Magam kétszemével láttam! Magam csuktam be utánuk a kaput... — tördelte holtravált arccal.

— Irgalmas Isten! — zokogta anyó.

Andris bá' bekötötte a lovakat, aztán visszadöcögött Mári házába. A gazdasszonya ott ült hétrétegörnyedve, mozdulatlanul... egyik sem merte zavarni. Csak az öreg nefelejcskoszorús falióra sétálója ütemezett rekedten a csendnek. Anyó azt sem hallotta. Ő a szomorú, a kegyetlen lehet-

ségek útját járta magában s golgotás útján csak akkor eszmélt újra, mikor éles, feleselő nyelveléssel tizenkettőt vert a szívére az időmérő kalapácsa.

Éjfél lett, mire az első könny aláperdült barázdás arcán. Karját az ég felé tárta s úgy szakadt ki melléből a szó: „Mindig arra kértem az Uristent, hogy ő haljon meg előbb... hogy én tegyem el... hogy ne hagyjam idegenre... még a testvére se... De nem így! Ez borzasztó!...” Erőtlenül rogyott a székre...

Mári és András közrefogták s tehetetlen részvétükben kérlelni kezdték: „Nyugodjék le egy kicsit”.

Az első hangra visszatért az ereje s határozottan szólt a parancs: „Vissza a tanyárai!”

Félóra múltán mindhárman a szekéren ültek. Mári nagykendőt terített anyó vállára — lehült a levegő. A zivatarnak már vége volt. Tisztán mutatta az utat a hold.

Kettőt kukorított a kakas. Már ébredezett a tanya, mikor befordult a szekér a szilvafákkal szegett útra. Előbb Bodri hallotta meg a jólismert zörgést, — aztán Imre. Nyomban felköltötte az asszonyt is... Mindnyájukat megrendítette a szörnyű hír. Reggeltől estig kutatták a kazaltöveket, kukoricásokat s a tanyától negyedóránnyira kanyargó Köröspartot. Schol nem találták nyomát sem.

VI.

A nap magasán járt, Jankó nyöszörögve ébredt a szűk odúban. Minden porcikája fájt. Nem bírt kinyújtózni. Kilépett a vizes füre... vihogva kapkodta a lábát, — de csakhamar megszokta a hideget s megszerette a paskolást; egy kis pocsolyát is talált pár lépésre s abban tapiskolt. Feje fölött mókus ugrott, megreccsent a gally s Jankó a régi jókedvével rikkantott utána. A mókus elbújt előle s újra csendben maradt.

Körülnézett. Hallgatózott. Kitért két karral szaladni kezdett. Mind beljebb, beljebb jutott az erdőbe s mind rémültebben kiáltozott: áú! á! á! ú! Futva érte el az erdő túlsó szélét.

Kidugta fejét a fák közül. Egy lányka libákat őrizett és megriadtan meresztette nagy kék szemét Jankóra. Menekülni szeretett volna, de nem hagyhatta a libáit, hát félénken kérdezte: mit akarsz?

Jankó egyszerre tele lett panasszal. Jelekkal magyarázta a szökést, a zivatart, az erdőt... Szegény kis szöke Eszti nem értett belőle egy szót sem. — No, majd megérti a nagyapja. Az nagyon okos ember, bíró volt valamikor. Teregetni kezdte a ludakat s hívta maga után az együgyű legényt. Vissza-visszanézett, Jankó mindannyiszor szélesre húzta amúgy is nagy száját.

Egy gát, meg egy híd választotta el az erdőtől a falut. Jankó megcsodálta a gátat is, a hidat is. Aztán csak pár kőhajításnyira volt Esztókék háza.

Már a ház eleje és ablaka is csupa virág, hát még belül! Mályva, muskátli, viola mindenütt, s a kútnál az Eszti anyja is olyan, mint egy szép nagy virág! Könyökig a teknőben volt a karja, de menten lehúzta kezével a nagy fehér habot, amint a kiskapu kinyílt. Mosolyogva fordult Eszti felé: „Hamar megjöttél, kicsim!” s ámulva, tágra nyitott szemmel kérte a hatalmas kísért: „Honnan jössz? Mit akarsz? Hová még?”

Nem boldogult vele ő sem. Kicsi Esztó előkerítette öregapót, aki csakugyan öreg volt, a lábait nehezen emelgette, a haja, meg a lengő Kossuthszakála is hófehér, arca és két kis kék szeme jóságtól sugárzó. Jankó megérezte. Lekapta kalapját s úgy állt az aggastyán előtt.

Öregapó vastag, bütykös ujja megérintette Jankó vállát: „Mondd, édes fiam, mi járatban vagy?” És Jankó újból mondta az elindulást, a tanyát, az erdőt, a zivatart... s hogy a tanyát nem lelte sehol... tenyerét ki- és befördította — a távolba mutogatott: o — o — o!! — „Jól van, fiam, — nyugtatta az ősz ember —, majd utánanézzünk... Addig is, gyere, egyél pár harapást. — Leánya hozta is már a jó foszlósbélű, dúcos cipót, meg a kerek gomolyát.

Kis Esztó várta, mikor kezd a fiú a falatozáshoz.

Különös. Jankó nem kapott az elébe rakott jókon... Lassan leereszkedett a lóca szélére s aztán nézte a kenyeret is, a sajtot is, míg a szeme megtelt könnyel s szó nélkül eltolta magától mindkettőt. — Eszter asszony biztatta, de Jankó a fejét rázta. Öregapó friss vizet merített a nagy fülespohárba, de Jankónak az sem kellett, csak a kis Esztó szép szőke haját simogatta.

Az öreg látta, hogy egy eltévedt, szerencsétlen bárányt vezetett hozzá az Ur, intett hát a lányának, hogy jelenti a dolgot a bírónak — el is dőcögött nyomban.

Ezalatt Jankó körülnézett az udvarban. Esztó és Lompos mindig mellette, anyja pedig az ebéd után látott.

Kis idő telt. Megjöttek öregapóék.

Bíró uram megveregette Jankó széles vállát s oly bölcsen kérdezte, hogy öröm volt hallgatni:

— Van-e idesanyád?

Jankó arca megfényesedett s egész teste remegett: a! a — á! á!

— Jól van fiam, hát hol van?

Jankó mutogatott a nagy messzeségbe. Elmondta újra a rémes éjtszákát... az égre mutatott, a dörgést utánozta s összekucorodva behúnyta szemét.

Megértették, hogy kinn töltötte az éjt. Elhatározták, hogy minden erejükből segítségére lesznek.

Csak az nem fért a fejükbe, mint lehet az, hogy egy ilyen ügyefogyott gyerek nem nyúl a kenyérhez? A délebbédet is kimérték neki. Bólogatott felette, de meg nem kóstolt semmit. Ó, azt nem gondolta egyik sem, hogy Jankó anyától nagyon kikapott, ha a más ételét elfogadta és a fiú nem vett a szájába egyebet már régen, csak azt, amit anyó adott neki.

Pedig éhes volt. Tántorgott, mikor felállt az asztaltól.

Kis Esztót beszélította anyja a pitarba s onnan nézték, mit csinál az istenadta?

Alig maradt magára, már a zsebébe nyúlt. Ott volt még a nyári pirosalma. Megszagolta. Nyújtogatta, mutogatta — nagyot kurjantott és a szája két csücskén végigcsurgott az alma édessavanyú, illatos leve.

Öregapó és Eszter asszony szeme találkozott... Mindkettőé tele volt könnyel s az a kérdés rezgett a könnyecseppekben: Mi lesz, ha elfogy az az alma? Vajjon mikor fogad el az idegenéből?

VII.

Alkonyat előtt megint elment öregapó a bíróhoz. Így beszéltek meg. A jegyző úrral ta álkoztak s küldték a gyorspostát a szomszéd falvakba, hogy minél előbb megtalálják szegény néma vendégük anyját.

*

Ezalatt Esztók kihajtotta libáit a Köröspartra. Jankó hátratett kezekkel követte.

Szél fújt...

Esztó összébbhúzza a vállkendőjét s mosolyogva hátraintett óriás barátjának. Az épp a lájbigommbal bajlódott. Sehogysem boldogult vele, odaugrott hát a kislány, hogy segítsen neki. Ebben a pillanatban kapta le a szél Jankó fejéről a kis pörgét... és mert olyan pörge volt, hát gurult, guru't... Jankó és Esztók két kézzel kapkodott utána, de csak nem tudták elfogni — veszedelmesen sodródott a part irányába. Versenyt futottak a széllel... persze a szél győzött... a kalap hatalmas ívben röpi a folyó sebes árába.

Esztó aztán már nem látott semmit, csak a súlyos zuhanás és loccsanás értette meg vele, hogy ami ott kavarog az örvényben, az az ő hatalmas új cimborája...

Kicsi szíve összefacsarodott. Szeme segítségért esdekelt. Torkát fojtotta a kitörő zokogás.

Sehol, senki.

De mégis! A túlsó lapos parton a gulyát itatta éjszakára a bojtárgyerek — ennek ordított át: „Pista te, fogd ki!”

A fiú csak a kalapot látta és suhancos vásottsággal nagyot lódított rajta a hosszú pásztorbottal, még meg is tódta tettét e szavakkal: „Fogja a ménkül!”

Erre sírvafakadt Esztók. Úgy rítt, ahogy csak az ötéves ártatlan gyerek tud... szívből... teljes odaadással, nagy-nagy gyámoltalansággal; szívzakadva kiáltotta: „Öregapám! Öregapám! Ides öregapám!”

S az öreg valóban közeledett is. Nem a gyermek szavára... úgy véletlenül — vagy az Isten akaratától... Mivel nagy szót hallott már az öreg Rostás, azt is csak közelbül — bíró uram füle fogta fel a panaszos hangokat. Rosszat sejtve sietésre biztatta vén társát. Mire odaértek, Esztóka alig állt a lábán s csukló, egész testét rángatva rázó zokogásában el sem tudta mondani a szörnyű látomást... de a kalap ott úszott a kanyarulatnál s a néma legény nem volt sehol...

VIII.

Jankót nem sodorta messze a víz árja, mégis csak két nap multán lelték meg. Egy vízbenyúló, csonka, öreg fűz borult rá. Az takarta el a kutató halászok szeme elől.

— — — — —

Három doktor boncolta. A szívét meg a gyomrát nézték. Szíve hamar felmondta a szolgálatot — nem kínlódott sokáig az árva... A gyomra? Nem volt benne egyéb, csak a nyári piros alma vékony héja...

— — — — —

Aztán felravatalozták.

A falu akarta kiterítettetni, de az öreg Rostás úgy vélte, hogy őhozzá küldte Isten. — Lánya és veje irtózott a gondolattól, elég bánat volt a ház-

ban a lázbeteg kis Esztó, de öregapóval nem lehetett ellenkezni, az írás szavával győzte meg őket:

„Bizony, bizony mondom néktek: Mikor valakit elküldök, valaki azt befogadja, engem fogad be...” s a kis kert minden ékessége ott pompázott Jankó koporsóján, kihez eljött a falu apraja, nagyja, s mind elhozta a maga virágát az idegenből ideszakadt testvérnek.

— — — — —
Kongtak a harangok.

Gyűlt a feketébe öltözött nép. Méltóságteljesen lépkedett a pap, meg a kántor.

Mikor a halottasház nagy kapuja kitérült, akkor tűnt fel az utca végén Imre két sárgájának sebes vágatása. A harangok panaszos szavára, meg a sokadalom láttán meghúzta a gyeplőt Imre gazda... Most már lépést jöttek, mint temetésen illik... és Anyó meggyötört kis feje megadással hajlott alá, míg veje magasratartott kézzel jelezte, hogy várják be érkezésüket.

Megvárták...

Fia orcáját többé meg nem láthatta anyó, mert virággá változott a Jankó képe. Virággá... és szeretetté...

Csodálatos, mélységes szeretet. Színültig betöltötte egy falu népének lelkét...

Csodálatos, magasságos szeretet! Meg tudott nyugtatni egy anyai szívet, mely egész életében remegett, aggódott, szenvedett...

— — — — —
„Mind jó, amit Isten tészén.”

Hegedüs Margit

A KAUKÁZUSI KŐEMBER

— Mese. —

Bacsó Pista édesanyja elé állt és azt mondta neki:

— Édes szülém! Kend engem ügyesen kiostált a búza közül csépléskor. Felnevelt okosan. Néha el is abrakolt, amikor rászógáltam, néha meg is simogatott, amikor arra szógáltam rá. Kenyeret is adott bőven, nyaklevest is eleget. Most hát elég érett vagyok arra, hogy elmenjek én is, mint a többi, Keletre dicsőséget, meg hírnevet szerezni.

— Eriggy, fijam, eriggy! — mondta az édesanyja és leakasztotta a szegről a tarisznyát, telerakta áldmegáldddal, halennehavónával, meg három oldal füstölt jókivánsággal, fia nyakába akasztotta, háfbavágta és azt mondta neki istenveled gyanánt: — koronát hozz haza a fejedre, de jó lesz, ha elhozod a kínai császári udvar kisbírói pálcáját.

Pista illendően megemelte a süvegét, elkullogott a Szamos felé, a réven átvitette magát, a révházba be se nézett, ment, ment, addig ment, amíg egy nagy térre nem érkezett; ott ráesteledett. A téren sok hordó állt. Mind vasból való volt. Egybe belenézett. Érezte, hogy különös víz van benne, azt kidöntötte, a helyére kuporodott a hordó belsejébe, tetejét magára zárta s csak akkor nyitotta fel szemét, amikor valami különös bűgás ütötte meg a fülét.

— Mi lehet ez? Biztos esik az eső — gondolta s tovább szunyókált. Addig szunyókált, amíg egyszercsak megüti a fülét ilyen beszéd:

— Heló, heló, bajtárs! Lőnek. Elő az ejtőernyőt, mert baj lesz.